

Бр. 20/49

Сл-9

— у НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 7. ФЕВРУАРА 1890. —

ГОД. XV.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 14.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду сваког дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страни 60 новч. месечно.

НАШЕ ДРАМСКО ПРВЕНЧЕ.

(Спирштак.)

Урошевом смрћу, његовим свесним по- жртвовањем, нашло је до душе у нас измирење; али не измирење с чином убиства. То тек сад нацлази на нас, кад видимо хладног виновника његове несреће и смрти убијеног, и то баш од руке самог Вукашина. Урошево праштање и Вукашиново кајање свршава дело у добром смислу према своопштем поретку, а Урошева апотеоза израз је измирења и од стране божанства.

Урош, по нарави својој, и није био за догађаје, који сада наступају. До душе нису ни Вукашин па доцније ни Лазар задржали турску павалу; али су они ипак били људи ратоборни, те су се бар њоји одуширали. Урош је имао само јупаштва за мученика, те је као такав и свршио. У противности делања Урошевог и Арсојевићевог, у њиховој смрти баш од исте руке и у хришћанском схватању о насељу њихових душа лежи врло важан моменат. Урош постаје светитељ, а Арсојевић иде ђаволу; уз то иде и уверење Вукашиново, да ће за Арсојевићем. Тим управо паилази на нас катарза, она душев на олакшица, па основи које се измирујемо с нашим рођеним узбуђеним и увереним осећајима.

III.

„А да шта би било, да је Стевановић био дужега века!“ вели Јован Ђорђевић. Ах, кад на то помислим, а нама се груди стежку са тешке несреће наше, јер смо уверени, да бисмо у њему имали одличног

драмског писца, који би па сваки начин временом излучио из својих дела оне многе излишности, које то прво и једино дело његово још терете. Он би био временом на чисто, шта је за драму од потребе, а шта није. Његова бујна машта имала би у одсудној способности његовој разумној контроли, и он би временом као прекаљен песник стајао на висини драмског песништва и то још у почетку, у првом развијку његовом у нас. Јер све у овој трагедији обећава, да се не бисмо преварили у слутњи нашој. Та све, што вала и што обећава, мора најпре да преври, те у тој радњи да избаци из себе, што га распиње и што се у њему још неизграпно комеша.

И велики немачки драматик, Фридрих Шилер, прошао је кроз ту ватру, то душевно чистилиште. Своје „Разбојнике“ писао је у младо доба а такође у прози. И у тој драми налазимо младачког заноса, бомбастичких претераности, великог полета и одушевљења, али у исти мах и снажну кличу будућег драматика. Што је у њему врило и кишило, то је морало на поље, доцније је остало суво злато, пречишћено од излишног мутљага. Али као Шилеру тако је и Стевановићу већ у том првом покушају било познато, шта је позив драме и да је контраст душа сваког дијалога, а заплет суштина драмске радње. Подела у пет чинова, одређење главних драмских момената у своје чинове, обележење различних карактера и доследност у њиховом даљем развитку, по-

степено напредовање радње до кулминације па за тим до катастрофе, снажна дикција, природни и не претерани ефекти, па чак и разне епизоде — све нам то јемчи, да би се временом попео до велике висине и да би у књижевности нашој заузeo одлично место, те потоњем нараштају служио као узор.

Уметничка првачада у сваког народа пате од многе претераности, па чак и неизграшности; тако је и с првачадима појединца човека. Слутња у своју способност, тежња за болјим и новим, младачки занос и чисто одушевљење — то су покретачи сваког уметничког рада. Ту се онда не бирају речи и изрази, јер се не престано држи, да мисао још никако није изражена онако, како је у глави поникла.

Кад то узмемо у обзир — а морамо, јер лежи у развитку ствари — онда ћемо са свим другаче гледати и на мане у Стевановићевој трагедији. Какве и које су те мане, видили смо у овој расправи — а у оно доба и нису биле мане, јер нико није знао, да има што бољег и савршенијег. Вредност трагедије не побијају пак ни данас, кад мислим, да много више знамо од наших старих, од Стевановића и његових трудбеника-вршињака. Ми и знамо више, али знамо више што се тиче технике и можда естетичке орнаментике — генијалност пак не да се шаблонизирати. Она остаје свагда јединствена и свој сопствени узор, те је тако и у својим мана-ма умиљата или осорна — према својим врлинама.

М. Савић.

ЛИСТИЋИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Љубав их измирила. Шала у З чина, с певањем, написао М. К. Димитријевић. Приказана први пут у суботу 3. фебруара о. г.)

Бадава, драги Михаило, морам ти је и писмено рећи, што сам ти већ усмено казао: окрептао твоју шалу како хтео, гледао је ма с које стране, завиривао јој и у „внутреност“ њену — не могу па не могу да пронађем драмскога смисла у њојзи. Знаш, море, да се не бих ни насмејао, да није било одиста прекрасне игре Добриновићеве. Тај врашки Пера извукao ти је дело из оне неприлике, која се појављује обично пре самога пада. Веруј мени, кад ти кажем! О, знам ја то, како је писац, кад му дело добије епилентичке нападаје, кад добије падавицу, те се онако мене сруни. Немој мислити, да је код ове шале твоје другаче, и ако си био изазван; знам, ми смо људи учтиви, те нећemo да кажемо грубијанство у очи. Иза леђа, а, то је што друго!

Бажи ми, молим те, шта си управо хтео том „шалом“? Да кажеш, да има породица, које „ферзенују“ сребро, да иду на игранке? Добро, брате; али то ми се чини пре жалосно него шаљиво. Да покажеш братску слогу између Бугара, Хрвата и Срба? Добро; али то имај на уму, да су нас пуне чапе увек збижиле, па док

је било вина у бокалима, било је и уверавања о љубави, слози и братству. Само ми се чудна чини та љубав у твојој шали, кад је у то доба био баш крвав рат између Срба и Бугара, а Хрвати кунили само за бугарске ратнике своје „милодаре“. Реки ћеш ми, да су то ђаци, млада крв, идеалисте! Ја ти опет велим, да су то насвирана браћа и врло питоме крви. Амице! Та и ја сам за слогу и камо лепе среће, да је међу нама; али то ћеш ми допустити, да се баш за време рата не могу тако милокрвно гледати они, који се туку. Крв није вода.

Или си можда хтео да нам предочиш глупост, у коју упадају маторе кеше, кад се заљубе у младе цуре? То јесте смешно и такве треба послати у лудницу, да се под „туном“ малко расхладе. Али, брате, у колико је то смешно, у толико је жалосно, врло жалосно, кад видини две жене, матер и мајку, које хоће своје дете да обесе о врат таквом матором младожењи, само за то, да искуне ствари, које су заложиле, јер су морале ићи на бал. То већ није мајка, то је аспида василиска, то је ђаво, сотона, нежена! Буди уверен, да ни најмање нисам био шаљиво расположен, кад год је дошло то морално чудовиште на позорницу. О, како сам жалио сметениог Смушића! Шта је он само богу згрешио, да дође то такве жене! Па виши ти само, они ти седе у једној кући, имају заједничко пред-

собље, кроз које морају пролазити обе партaje, и Добрићеви и Смушић, па никако да се виде Петрићка и Смушић, и ако се знају већ толико и толико година. Како да се обиђу баш њих двоје, кад се иначе састају они, што их гдј има у кући, шта виште, Јован и Жужа ашикују, и још шта-вишије, Смушић се заљуби у девојче Зорку.

Па онда ми речи, како то, да се Богданов и Зорка љубе а ми их видимо заједно тек при крају трећег чина, дакле при крају читаве шале? Та он има приступа у Добрићево кући! За што нам га ниси приказао онда већ у првом чину?

У оште нешто о изнешању друге народности у позоришној делу! То би требало да је нека пикантерија, неки зачин, је ли? Ти знаш „Рат у мирно доба“! Кажи ми онда, има ли она Мађарица Илка у том комаду смисла баш као Мађарица? Теби је позната шаљива игра „Der Jourifix!“ Речи ми онда, има ли смисла онај Мађар Имре као Мађар. Помисли, у берлинском друштву, па Мађар? Није ли то силом тражити неки ефекат? Зар та Илка, па тај Имре нису могли бити такође питоми Берлинци *durch Jottes Jüte*?

Тако ми, видиш, изгледају и ти твоји Бугари и Хрвати у позоришном делу твог, у ком су особе иначе Срби. Па и Жужа... Руку на срце! Је л' да си мислио, да ће произвести смех, кад Жужа почне да штребеца наш језик? Па тек чијутин Сами!

Е, да у наслову те шале, „Љубав их измирила“ лежи други смисао, друга намера, онда би било са свим природно, што си извео на позорницу та три племена. Ја сам и мислио, — казао сам ти већ! — да ће завађене Бугаре, Хрвате и Србе љубав измирити, опита, заједничка љубав! Сад, био предмет овај или онај: Зорка, вино, песма, све једно. А кад оно — љубав Петрићкина и Смушићева! Љубав чемердеке и пелен-баке! Да, баш та љубав! Јер, да није Смушић управо заљубљен у Петрићку, не би је узео за жену, те не би се на тај начин из Добрићеве куће уклонила највећа сметња слози између Добрића и жене му, и за тим љубави између Богданова и Зорке.

П' онда, имам још нешто да ти кажем! У твојој шали до душе се ради, али спет за то слабо се шта догађа, у штоји је радња сценерије а не радња догађаја. Та врло умесна примиједба није поникла из моје главе, али ти је саопштавам, јер са неколико речи потпуно карактериш твоју шалу.

Шта још да ти кажем? Било би још вазда ситница, па и крупница; али ти то све не ћу на овом месту рећи, јер се бојим, да не чује и

други ко. А ти знаш, да се само тебе тичу речи, које је и казао и написао М. С.—Е.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕВУ.

(„Свава“) (Наставак.) Али већина општинства, које у животу тако рећи правилно види друкчије примере, не може таквог чина право да схвати, па без обзира на могућност таквих појединачних случајева, осуђује драму, у којој се нешто догађа, што се у озбиљном животу вапредно ретко догађа. У неколико има општинство и право, јер у таквим драмама, колико се год испоес у њима у првом реду индивидуји са својим индивидуалним значајем и индивидуалним животом, не може се избеги тематичност, а тематичност редовно шкоди драми као драми, те смета, њезином драмском успеху. Против најбоље воље драматичареве у таквим драмама индивидуји добијају значај типова, значај се претвара невидом у шему, у прорачунату тенденцијону фигуру, а таква је шема, са својом гвозденом логиком, опасна свакој драми. Ако се по готово ради при том о питању врло деликатном, којега решење предноставља темељиту реформу друштвеног реда, управо социјално-економски препород, онда је тим мање вероватно, да ће највећи драматичар сретно пропливати између Склије конвенционалне праксе и Харинде највеће морално-социјалне реформе.

При том ваља узети још у обзир, да у животу најеудбоноснија дела појединача, њихове одлуке и њихови душевни преокрети, често зависе одједног или од читавог низа случајева, од мање или веће интензивности њихових страсти, од споразумака, који се не постизавају најло, него полако, временом, па будући да се то све неда згодно, често никако обрадити у драми, није чудо, да у том поводу често и најзгодније, најреалијије заснована драма не може имати реалног, бар вероватног свршетка, који се од драме захтева, макар колико бпо иначе свршетак у складу са развојем значајева у драми, у колико се тај развој може приказати. Најпосле не ваља заборавити на истину, да није све оно реалистично и вероватно, што је црпано из живота, него је само оно реалистично, што је вероватно приказано. На тој истини многа т. зв. реалистична дела, макар што су пукка копија живота, немају и не могу имати успеха... Међу таква дела, уза све своје лепоте у појединим призорима и уз поједине скроз реалистичне карактере, спада и Ђерисонова „Свава“. У ирокс томе „Свава“ би могла бити изврстан роман, али није права драма, бар по нашем мишљењу.

(Свршиће се.)
Издaje управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

14. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 9.

У ПРОСЛАВУ УСПОМЕНЕ НА КОСТУ ТРИФКОВИЋА.

У НОВОМЕ САДУ. У СРЕДУ 7. ФЕБРУАРА 1890.

ЧЕСТИТА М.

ШАЉИВА ИГРА У 1 РАДЊИ, С ПЕВАЊЕМ, ОД К. ТРИФКОВИЋА. — РЕДИТЕЉ: ДОБРИНОВИЋ.

ОСОВЕ:

Стева Грабић	Димитријевић.	Софка, собарица	Марковићка:
Мара, жена му	Т. Љукића.	Јоаким Санџи, берберин.	Бакаловић.
Спира Грабић, стевин стриц	Лукић.		

Збива се у стану Стеве Грабића у јутру на нову годину.

За тим:

ЉУБАВНО ПИСМО.

ШАЉИВА ИГРА У 1 ЧИНУ, ОД К. ТРИФКОВИЋА. — РЕДИТЕЉ: ДОБРИНОВИЋ.

ОСОВЕ:

Васа Видић, лечник	Миљковић.	Лаза Дражић, адвокат	Ружић.
Марија, његова жена	С. Вујићка.	Софија, његова жена	Т. Љукићка.
Евица, његова сестра	Миљковићка.	Јован, њихов слуга	Васиљевић.
Милан, свичин љубавник	Живковић.		

Збива се у видићевој кући у Новом Саду.

На послетку:

ФРАНЦУСКО-ПРУСКИ РАТ.

ШАЉИВА ИГРА У 1 РАДЊИ, НАПИСАО К. ТРИФКОВИЋ. — РЕДИТЕЉ: ДОБРИНОВИЋ.

ОСОВЕ:

Петровић, грунташ	Ружић.	Поповић, званичник у миру Добриновић.	
Ката, жена му	Ј. Добриновићка.	Јела, жена му	Д. Ружићка.
Марија, кћи им	М. Марковићка.	Милан, син им	Делини.

Збива се у Петровићевој кући у почетку француско-пруског рата.

У четвртак 8. фебруара: „ГОСПОДАР ОД КОВНИЦА.“ Позоришна игра у 4 чина, и 5 слика, написао Жорж Оне, превео М. Ђ. Глишић.

Болују: С. Бакаловићка, Д. Жанова, Илић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.